

навчання у вищій педагогічній школі, гуманізації всіх компонентів навчально-виховного процесу.

Література

1. Дорощев С.Н. Основы подготовки будущих учителей математики к творческой деятельности. – Пенза: Инф.-изд. центр Пенз. гос. университета, 2002. – С. 10.
2. Загвязинский В.И. Педагогическое творчество учителя – М.: Педагогика, 1987. – 160 с.

ПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ВЧИТЕЛЯ З РОЗВИТКУ ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ

Шмалей С.В. (Херсон)

Творча діяльність, яка активізує розвиток творчих здібностей особистості, виступає гарантом формування потреби в постійному пошуку, накопиченні знань, розумінні їх смислу та значення, самостійному використанню, що необхідно для постійного зростання особистості з урахуванням вимог сучасності. У зв'язку з цим, виникла потреба організації навчально-виховного процесу вищої школи таким чином, щоб професійне становлення студентів було насамперед націлене на формування в них задатків до організації та управління творчою діяльністю школярів, у якому вчитель орієнтувався б не тільки на засвоєння засад наук, а й на розвиток творчих здібностей учнів [2].

Об'єкт дослідження - професійна діяльність учителя з розвитку творчих здібностей старшокласників.

Предмет дослідження - процес професійної діяльності вчителя, спрямований на розвиток творчих здібностей старшокласників на уроках природничо-математичного циклу.

Мета дослідження - теоретично обґрунтувати, розробити та експериментально апробувати дієвість структурно-функціональної моделі професійної діяльності вчителя, спрямованої на розвиток творчих здібностей учнів старших класів, шляхом організації та управління творчою діяльністю старшокласників на уроках природничо-математичного циклу.

Отже, нами було визначено критерії означеної готовності вчителя, що базувалися на зв'язку педагогічних здібностей з професійною усталеністю вчителя, під якою розуміють синтез властивостей і якостей його особистості, що дає можливість протягом тривалого часу в межах виконання своєї професійної діяльності виконувати її впевнено, самостійно, без емоційного напруження, в різних, часом непередбачуваних умовах, з мінімальними помилками (за Курлянд З.Н.). Підготовку вчителів та студентів педагогічних закладів освіти до професійної діяльності за означеним предметом ми вбачали в формуванні готовності вчителя до професійної діяльності з розвитку творчих здібностей старшокласників, разом із розвитком професійної педагогічної усталеності, що зумовлює позитивний результат розвитку творчих здібностей старшокласників. Значення цієї підготовки підсилювалося й віковою специфікою учнів, оскільки саме старша школа є останнім фундаментальним впливом на особистість школяра, а також періодом найбільшого поширення, інтеграції його інтересів та потреб пізнання довкілля [1,3].

Відповідно до мети розроблено загальну характеристику структурно-функціональної моделі професійної діяльності вчителя з організації та управління творчою діяльністю старшокласників; описано процедуру діагностики рівнів готовності вчителя до зазначеної професійної діяльності; подано експериментальну методiku підготовки вчителів та студентів педагогічних закладів освіти до професійної діяльності з розвитку творчих здібностей старшокласників, тренінги учнів старших класів, спрямовані на розвиток творчих здібностей на уроках природничо-наукового циклу; проаналізовано одержані

результати дослідницько-експериментальної роботи.

Специфікою роботи в аспекті підготовки студентів педагогічних закладів освіти та вчителів-предметників природничо-наукового циклу загальноосвітніх шкіл до розвитку творчих здібностей старшокласників є впровадження в навчальний процес прямого та непрямого управління творчою діяльністю учнів старших класів; організація самостійної творчо-дослідницької діяльності студентів; діагностика досягнутого рівня готовності до цієї професійної діяльності. Як відомо у старшій школі навчаються учні з різним розвитком творчих здібностей. Рівні готовності старшокласника до творчої діяльності в дослідженні подано як якісну характеристику та взаємодію ознак, що є досить ustalеними та типовими щодо готовності особистості до означеної діяльності. У роботі виділено чотири рівня готовності старшокласників до творчої діяльності: високий (4 бали), достатній (3 бали), середній (2 бали), низький (1 бал). Результати первинної діагностики цих рівнів готовності старшокласників довели, що загальна більшість учнів (92,7%) мали середній та достатній рівні цієї готовності. Це дозволило стверджувати, що за умов сформованої готовності вчителя до професійної діяльності з розвитку творчих здібностей старшокласників шляхом використання структурно-функціональної моделі «Професійна діяльність учителя з організації та управління творчою діяльністю старшокласників», стає можливим високий рівень розвитку творчих здібностей учнів старших класів. Загальна модель відбиває системне уявлення цього процесу та включає три модулі: підготовчий, розвивальний, практичний.

Метою підготовчого модуля (перший блок управління) було: побудова стратегії й тактики процесу пізнання, мотиваційно-значущих цільових установок учнів щодо самостійного пошуку нових знань, самовизначеності. Рефлексивна взаємодія при цьому виступала засобом непрямого управління. Завданнями вчителя виступили: усвідомлення знань структури професійної й творчої діяльності, психофізіологічних вікових особливостей старшокласників; оцінка особистої готовності до професійної діяльності; визначення рівнів готовності учнів до творчої діяльності. Принципами були: принцип провідної ролі теоретичних знань, який означає, що формування фактичних, прикладних умінь та навичок, розвиток здібностей відбувається за умов усвідомлення наукових понять, теоретичних засад загального розвитку учнів; принцип ціннісних орієнтацій, що вимагає наповнення взаємодії зі школярами, орієнтованої на цінності загальнолюдської культури та передбачає філософську підготовку вчителя на основі духовних цінностей суспільства. Планування занять відбувається за проблемним методом навчання, що забезпечує продуктивну та мисленеву діяльність старшокласників на рівні творчого використання та засвоєння знань на рівні знань-умінь.

Розвивальний модуль (другий блок управління) було спрямовано на мобілізацію творчого потенціалу учнів та реалізацію внутрішніх можливостей їхнього саморозвитку, водночас зруйнувавши ustalені стереотипи мислення та поведінки; організацію співтворчого процесу пошуку стратегії й тактики рішення проблеми спілкування, що носить емпатійний характер; регулювання таким спілкуванням є засобом непрямого управління. Завдання вчителя: забезпечити вибір форм та способів навчання й виховання, що сприяють розвитку творчих здібностей; увести варіативні компоненти диференціації та індивідуалізації; аналізувати власну дослідницьку діяльність. Принципи реалізації проекту: принцип наочності: моделювання проблемних ситуацій відтворює суттєві риси творчої діяльності, стосунки між учасниками спеціально імітуються під управлінням учителя, який намагається, щоб змодельована ситуація якнайповніше наочно відтворювала реальні елементи дії; принцип урахування індивідуальних можливостей учнів зберігає неповторні прояви особистості учня та дозволяє вчителю працювати з групою як, сукупністю суб'єктів, які можуть усвідомлювати себе, свій вільний вибір, за який несуть відповідальність.

Література

1. Недодатко Н.Г. Формування науково-дослідницьких умінь у старшокласників: Автореф. дис... канд. пед. наук: 13.00.09 / Н.Г. Недодатко. - Харків, 2000. - 21с.
2. Шипилова Т.Н. Формирование исследовательских умений и навыков у будущих учителей технологии: Автореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.08/Т.Н. Шипилова.- Липецк, 2001. - 24с.
3. Литовченко В.Н. Формирование исследовательских умений студентов педагогических специальностей университета средствами НИР: ретореф. дисс... канд. пед. наук: 13.00.01 / В.Н. Литовченко - Минск, 1990,-19с.

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОГО ДОСВІДУ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ПЕДАГОГІЦІ ХХ СТОЛІТТЯ

Шмалей С.В. (Херсон)

Становлення інноваційно-педагогічної сфери в освіті України відбувалося на тлі "піднесення національно-культурного руху, утвердження національної системи освіти й виховання, внесення національного компонента в структуру педагогічної науки" (О. Сухомлинська) і охоплювало період 1905-1920 роки. Для української школи це був час формування національної освітньої парадигми, джерельною основою якої стали традиції української етнопедagogіки та реформаторські ідеї зарубіжної школи [9].

Це обґрунтування стало часом відліку періодизації інноваційного досвіду у вітчизняній педагогіці ХХ століття і дозволило визначити етап становлення як *перший період* інноваційного розвитку шкільної освіти.

Нові зміни були особливо помітними у характері функціонування ліцеїв та гімназій, які намагалися окреслити перспективи свого розвитку через конкретні заходи: пошуки ефективних підходів до розробки навчальних планів, визначення структури і режиму діяльності навчального закладу, впровадження нових підходів у змісті та методах навчання тощо.

Так, аналіз літературних джерел щодо діяльності Києво-Фундуклеївської жіночої гімназії у період 1860-1910 рр. свідчить про те, що основними педагогічними проблемами того часу стають питання перегляду методики викладання іноземних мов та необхідність використання, так званого, "материнського методу"; введення (у вигляді експерименту) уроків декламації. Впровадження останнього отримало значний резонанс, оскільки вважалося недоречним виховання інтересу у молодих дівчат до театральних вистав. Тому остаточне рішення було прийнято на користь впровадження уроків виразного художнього читання, а не сценічної декламації. При цьому вилучалося все театральне, що здатне було збуджувати у гімназисток потяг до сцени.

Для першого періоду становлення інноваційно-педагогічної сфери в системі шкільної освіти України характерним був активний інтерес педагогічної практики та практики управління до проектної форми роботи. Перші проекти передбачали реалізацію ідеї створення дворічного педагогічного класу та класів комерційних знань при Києво-Фундуклеївській жіночій гімназії. Основна мета цих експериментальних класів полягала у забезпеченні дівчат теоретичними і практичними знаннями для подальшої роботи в державних, громадських або приватних комерційних установах [4].

У цей час розвиток шкільної освіти супроводжується аналізом діяльності зарубіжних педагогів-реформаторів. Так, С. Русова у роботі "Ідейні підвалини школи" (1913 р.) підкреслює, що "по всьому світу різні народи перейняли бажанням утворити свою найкращу, найрозумніше поставлену школу. Видатні педагоги виголошують нові гасла, будують нові системи виховання, нові методи навчання. Кожен ставить в голову своєї праці ту або другу мету, ідею, і в кожній нації, в кожному краю ця загальна педагогічна робота пройма-